

SVEDJEBRUK.

1. Har någon form av svedjebruk förekommit i trakten? När upphörde man härmed? Vilken är den inhemska benämningen för en sved (svedjefall) och svedjebruk? Var det den enda förekommande formen av lantbruk, eller bedrevs det vid sidan av vanligt åkerbruk eller annat näringsfång? Brukade man röja skogen genom svedjning, då en nyodling upptogs?

2. Var brukade en sved förläggas, på enskild mark eller allmänning - i närheten av fäbodarna? Brukade tillfälliga bostäder uppföras om sveden låg långt från byarna? Hade dessa även användning som rior? Hade man sved varje år? Flyttades sveden ikring? Kände man till svedjeväxelbruk att marken uppdelades så att ett område svedjades varje år och man efter vissa år (10-30) på nytt kunde svedja en gammal sved?

3. Brukade en sved ägas av mer än en gård - kunde flera gårdar eller hela byn vara intresserad i samma sved? Vem bestämde då var sveden skulle förläggas och var och när skedde detta? Hur fördelades då arbetet? Om sveden låg på enskild mark, hade då markägaren särskilda förmåner, och vilken del tog han i arbetet? Var det vanligt att gårdar med besläktade ägare hade sved tillsammans (släktsved)? Hur stor var en sved? Varpå berodde storleken?

4. Hade man samma år mer än en sved, t ex utom en för vinterråg även en för vårråg eller korn, havre, ärter, lin, bovete, rovor eller andra växter? Hur mycket råg eller annan säd såddes på en sved - hur mycket avkastade den? Vilka växter odlades?

5. Hur många år å rad brukades en sved och varpå berodde detta? Såddes samma växter samma år eller var det olika t ex 1:sta året råg, 2:dra korn, 3:dje havre eller rovor osv. Användes sveden sedan som hösved? Hur länge fortsattes härmed? Fick den sedan växa igen för att efter ett antal år åter brännas på nytt? Hur länge dröjde det innan skogen åter ansågs lämplig för svedjning?

5a. Varför svedjade man - var det enbart för att odla säd och andra till människoföda använda växter eller var det även för att få ett bra gräsbete till kreaturen? Har det senare syftet ibland rent av varit huvudändamålet med svedjandet? Kunde anledningen till svedjandet även vara att på ett behändigt sätt anskaffa milved?

5b. Finns någon tradition i orten om lagförbud eller andra bestämmelser angående svedjebruk?

6. När anlades svedjefallen - mellan Urbanus och Herman (25/5 12/7? Hur tillgick härvid?

7. Efter vilka synpunkter utvaldes platsen för ett svedjefall med

avseende på terrängen? Förlades det helst till en sydsluttning (av en ås) och av vilka skäl? Tidig snösmältning och god avrinning för vattnet?

8. Av vad slag och beskaffenhet borde skogen vara på den utvalda platsen? Barr eller blandskog, gammal eller ung? Ansågs tät och risig skog att föredraga?

9. Sedan platsen för svedjefallet bestämts, utmärktes det för bränningen avsedda området på något särskilt sätt t ex genom att hugga märken i träden runt om?

10. Kvistades träden och borthöggos buskar och undervegetation före den egentliga trädfällningen eller samtidigt med denna? Vem utförde detta arbete? Deltog även kvinnor och barn häri? Vilka redskap användes härvid? Hugg- eller kvistyxor? Lövknivar? Beskriv redskapen! Om träden kvistades före trädfällningen, hur högt skedde då detta? Så högt man räckte? Kvistades den återstående delen av trädet sedan det fällts, och när skedde detta? Följande vår? Brukade man tillvarataga löven och vartill användes dessa?

11. När skedde trädfällningen? Sedan bladen nått full storlek? Före midsommar i ny eller nedan? Av vem utfördes arbetet? Vilka redskap användes?

12. Började fällningen av träden på något särskilt ställe? Nederst på sluttningen? I ena kanten eller var som helst? Av vilken anledning?

13. Fälldes träden i någon bestämd ordning så att de föllo åt samma håll - med snubbändarna riktade mot hemmet eller mot någon annan plats? Fick något träd stå kvar, och i så fall av vilken anledning? Vad kallades det?

14. Om glesare bevuxna partier funnos brukade man då draga dit träd och ris från tätvuxna ställen? Tillsågs det att rislagret fick en någorlunda jämn utbredning och skulle det ha en viss tjocklek?

15. Upphöggs någon särskild brandgata runt svedjefallet, eller åstadkoms en sådan genom att träden i fallets kant fälldes inåt, eller genom röjning till några meters bredd runt om fallet? Uppröjdes eller upprepades brandgatan omedelbart före bränningen? Förekom det ibland att någon sk klockgubbe skulle gå runt fallet för att genom sina signier hindra eldens spridning?

16. Vid vilken tid på året skedde bränningen? Strax efter midsommar? I slutet av juni eller i början av juli? Vad var bestämmande härvidlag? Ansågs en lugn, solig dag vara vara att föredraga för bränningen?

17. Vidtogs, utom upprepning av brandgata, några förberedelser för att kunna ingripa mot och förhindra eldens spridning utanför svedjefallet? Utplacering av vatten i ämbar av olika slag - tillverkning av svabbar bestående av unggranar, enar eller andra träd, avkvistade med undantag för toppruskan?

18. Var antändes fallet? I medvind eller motvind, eller från alla kanter eller där det var störst risk att elden skulle sprida sig utanför fallet? Använde man sig av moteld?

19. Vem antände svedjefallet? Husbonden på gården? - ägaren eller någon av ägarna till svedjefallet - eller någon särskilt erfaren person?

20. Användes någon särskild metod vid tändningen av fallet t ex med en hoprullad näverbit fästad i den kluvna ändan av en lång stång eller med torrvedsstickor eller dylikt?

21. Hur länge fick fallet ligga och torka efter trädfällningen? Till följande år eller ännu längre?

22. Hur tillgick det vid själva bränningen? Var man noga med att passa elden? Hur förfor man om det uppstod bara fläckar på grund av att ristäcket varit tunt? Släpade man då dit halvförbrända trädstammar från andra ställen och påtände dem igen? När skedde detta? Användes härvid något särskilt redskap att släpa stockarna med? Beskriv detta! Brukade man även släpa eller rulla, brinnande på rot torkade gran- eller furustammar över de bara ställena? I Finland kallades dylika stockar välterstockar. Användes i så fall något särskilt redskap? I Finland brukades s k svedjekrok av järn med träskaft för att rulla stockarna.

23. Hur förfor man med sveden efter bränningen? Kunde det hända, att om fallet ansågs magert, man lät det ligga till sig till ett följande år? Kunde då en andra bränning företagas av kvarliggande ej förbränd ved? Brukade man då även hacka lös torvor och samla ihop mossor (husmossor) för att öka det brännbara materialet? Om sveden redan efter första bränningen ansågs lämplig för sådd brukade man då rensa bort ej helt förbrända stockar och grenar? Eller sådde man mellan dessa? Vad kallades de förbrända stockarna? Känner man till benämningen sotved eller smetved? Vartill användes den, om den inte fick ligga kvar? Brukade man hugga upp den till milved? Användes den till inhägnad av sveden - eller användes härtill annat material? Vidtogs utom inhägnad några andra åtgärder för att hindra eller skrämja fåglar och andra djur från sveden sedan den blivit besådd? Fågeskrämmor?

24. Av vilket material var stängslet kring sveden uppfört? Hur uppfördes det och hur såg det ut?

25. Brukade man luckra upp jorden genom hackning, plöjning, harvning eller på annat sätt före sådden? Beskriv de använda redskapen! Skedde sådden omedelbart efter bränningen, eller om sveden rensades omedelbart efter rensningen? Varför var man angelägen att beså sveden så fort som möjligt? Kunde i annat fall vid regn en hård skorpa bildas på jorden, som hindrade säden eller fröna att nedtränga i denna?

26. Hade man olika namn på sveden under olika faser i dess utveckling som t ex före trädfällningen - mellan trädfällningen och bränningen - mellan bränningen och sådden - osv.? När kallades den sotved? Fick sveden senare namn efter de växter, som odlades

på densamma t ex rågsved, linsved, rovsved?

27. Vad brukades sås på sveden? Råg, korn, rovor? Brukade man så in något slags gräsfrö i säden? Vari hade man säden då man gick och sådde? Såddes tjockt eller tunt? Utmärktes redan besådda delar av sveden med nedstuckna kvistar, sotvedsstöror eller liknande?

28. Brukade man mylla ned säden eller fröna? Vilka redskap användes härvid? Plog, harv, fällekratta eller några andra redskap? Vad kallades redskapen (ortsbenämning). Beskriv dem!

29. Brukade man låta hästar eller småfä, får och gäss, beta grönrågen på hösten?

30. När och hur skedde skörden? Vilka deltog häri? Vilka redskap användes vid densamma? Beskriv dem! Hässjades säden och forslades den hem omedelbart sedan den torkat eller fick den vara kvar till vintern? Lades säden i en ria? Hur tillgick hemforslingen?

31. Vilka eller vilket redskap anses speciellt höra samman med svedjebbruk? Vartill användes de? Beskriv dem! Namngiv och beskriv även övriga vid svedjning använda redskap!

32. Är kvistryxa, svedjekrok, fall- eller fällekratta, häst- eller kvistharv, gryfsa, rasla, någon form av plog (gaffelplog) eller årder kända? Beskriv den!

Anm. Försök att i möjligaste mån belysa de lämnade uppgifterna med ritningar eller fotografier. Även en enkel skiss kan ofta bättre en beskrivning klarlägga t ex ett redskaps utseende.